

4. dzeń zachowanja serbskeje šulskeje syće

Diskusijny přinošk Tomaša Pawlika

Sym z Wěteńcy, z wjeski, w kotrejž bydla tež starši, kotřiž maja hišće džěci w šulskej starobje a su hižo lěta dolho roztorhani: Slušamy po gmejnje do Njebjelčic, po wosadže do Chrósćic a po šuli do Pančic-Kukowa.

A tak je hižo z časa pěstowarnje a ze šulskeho časa přeco prašenje stało, što ma so z našimi džěcimi stać, hdže póndu. A runje w poslednich lětach, z časa po přewróće, su za gmejny na přikład financy stajnje wulku rólu hrali a smy sej dyrbjeli jara wjele wuwowować.

Džensa, hdyž su naše džěci trochu starše, njeje situacija wulce hinaša. Často so jako starši we Wěteńcy schadžujemy a stajnje zaso so prašamy: Što budže z našimi džěcimi w přichodnych lětach?

Naš najmlódši hólc je runje zastupił do 5. lětnika na gymnaziju. Jako wučer gymnazija mam nětko woprawdže cyle wulki strach, hač budže wón na tutej šuli swoju abituru zložić móc. W jeho rjadowni su nětkole 28 a za šěsć lět budu sej dyrbjec kursy wolić. Ale hdyž so zakonje, kotrež tuchwilu w Sakskej płáca, na tutu rjadownju nałožuja, potom nima tući šulerjo žanu šansu, na tutej šuli 11. a 12. lětnik činić, to njepóndže.

Z tuteje přičiny smy so jako Wěteńčanscy starši z próstwu wo rozmołwu na wšelake towarstwa wobročili, mjez druhim na předsydu Domowiny a na Serbske šulske towarstwo, zo bychmy w najkrótšim času wujasnili, kak móže ze šulstwom dale hić. Nam je runje posledni čas slědowace wuwědomił: Jeli so dźeržimy jenož na postajenja, kotrež mamy čorne na běłym stejo, na přikład na saksku wustawu abo na šulski zakon, potom njemóžemy so na tute słowa a pismiki spušćeć.

Jako Wěteńčenjo měnimy, zo trjebamy nowy puć. Puć, kotryž garantuje, zo naše džěci, kotrež doma započnu serbsce rěčeć, zo móža swoju serbsčinu dale wuwivać hač na cyle wysoki niwow w 12. lětniku, hdžež maja wobšěrne znajomosće rěče, literatury, stawiznow a móža druhich potom tež w swojej rěči nawodžeć. Po našich předstawach njedyrbjał tutón puć jenož płáćić za Serbow, ale dyrbi tak dobry być, zo so němscy wobydlerjo, kotrež z nami tu hromadže bydla, čuja narěčani a praja: To, štož maće wy za waše džěci předwidžane, bychmy rady tež za naše džěci chcyli.

Problem, kotryž džensa widžu, je wosebje problem staršich. Wšitcy starši rozsudža stajnje abo přehusto ze swojeho stejišća, što su woni dožiwili. Na přikład steji w šulskim zakonju, zo dyrbitej so na gymnaziju na přikład w 5. a 6. lětniku jenož biologija a stawizny serbsce wuwučować a němska rěč ma so jako wuwučowanska rěč zawjesć. Tam pak ničo njesteji wo

tym, zo dyrbja na přikład matematiku we 8. lětniku němsce činić. Ale hdyž so matematika we 8. lětniku serbsce čini, potom přinđu serbscy starši do šule a praja: „Dokelž ty matematiku serbsce činiš, je moje džěćo tajke hubjene.“ Tole so stawa, a nic jenož jónu wob lěto. Tohodla praju: Jeli dže nětko wo změnu, kotraž nam garantuje, zo móžemy našu rěč zachować a pola druhich samo rozwiwać, budže zhromadne džěło ze staršimi jara trěbne, zo jich přeswědčimy tež wo tym, zo měli myslenje, kotrež su sej w swojim šulskim času nazběrali, tež změníć.

Ja mam tež trochu wobmyslenjow, zo su Serbja jara dušny lud, njesu bojowniski lud. A hdyž ma něchtó jednu nowu ideju, potom su džesaćo – tež Serbja – kotřiž spytaja tutu ideju potepić, dokelž snadź njeje z jich blida přišla. A tohodla so cyle jara nadžijam, zo njehaja towarstwa, kotrež su so w 90ych lětach po wšej Łužicy wutworili, jeničce reju a spěw a džiwadło, ale zo do swojeje džělawosće tež přiwozmu aktiwity za přichod serbskeho naroda a zo so z tutym zaměrom skónčnje na někajkim městnje hromadže sydnu.

Ja sym zwólniwy – na kóždy pad – ze wšitkimi hromadže džělać a přeju sej, zo bychmy sej w najkróćšim času přemyslili, kak móžemu tutu moju a wiziju Wěteńčanskich staršich zwoprawdźić. Myslu sej, zo smy nětko w času dvě mjeńšinje abo jednu mjeńšinu do dwanaćich. A boju so, zo so tež šula w Ralbicach zawrje, hdyž so něčičše serbske zakonje nałožuja. Snadź wostaja hišće šulu we Worklecach, snadź tež jednu druhu, ale nic wjace hač jednu šulu w Kamjenskim wokrjesu. Njewěm, hač to dosaha. Njewěm, hač budu wšitcy starši swoje džěći do tuteje jedneje šule slać, hač njewuzwala sej dla króćšeje jězby do šule snadź někajku němsku šulu.

Dołhož sym na gymnaziju z wučerjom, wobkedźbujom něšto zajimawe: Jedyn wažny element, hdžež móža ludžo na gymnaziju w druhim hač w rjadowniskim wobłuku serbsce rěčeć, je kulturna brigada. A hdyž na přikład Bože čěło widžu, štó w serbskej narodnej drasće w Chrósćicach chodži, potom su to z 25-lětnych a młódsich nimale wšo ludžo, kiž su jónu byli sobustawojo brigady. A tež či na přikład, kotřiž su nětkole aktiwni w Pawku abo w druhich towarstwach, su tež byli w jednym druhim cyłku, w brigadze. Njesu tam jenož nawuknyli spěw, ale su nawuknyli serbsce myslić.

Jeli nimam wiziju, potom njetrjebam wojować. Bych so tuž wjeselił, hdy bych dźensa mnozy tutón rum wopušćili a prajili: My so za jedne blido sydnjemy a budžemy přemyslować, hač móžemy po dotalnym puću dale kročić abo hač njeje něšto lěpšeho.